

Taliki ya cumi y'ukwa desembri mu mwaka wa 1948, niwo munsu Ikoraniro rusange rya ONU ryemeje likanamenyesha Itangazo ryo kwamamaza hose ibyerekeye agaciro ka Muntu. Ikoraniro rusange ryasabye ibihugu byose bili muli l'ONU gukora uko bishoboye kugira ngo iryo Tangazo lizatangirwe ku mugaragaro, ryamamaze hose kandi lisobanurwe, cyane cyane mu mashuri, aho amato ari ayisumbuye, mu bihugu byose, ibyigenga n'ibigitegekwa.

ITANGAZO RYAMAMAZA HOSE AGACIRO K'UMUNTU

Intangiriro.

Ikoraniro rusange lilibutsa ko:

- Ugushyira ukizana, ituze n'ubutungane mu bihugu bishingiye ku karusho ka buli muntu, kadasibangana, gahamya icyubahirwa akwiye n'agaciro twese duhulijeho,

- Gusuzugura no kwirengagiza ako gaciro n'icyubahirwa bya buli muntu nibyo byateye bamwe imigenzereze isa n'iy'inyamaswa, umutima w'umuntu utakwihanganira. Nicyogituma twemeza ko icyo umuntu wese yimiliye imbere y'ibindi aho ugushyira akizana, nta nkomyi mu mvugo no mu bitekerezo, akibera aho nta nduru nta butindi,

- Ari ngombwa ko hashingwa amategeko arengera ako gaciro ka buli muntu, akamulinda ubuho n'agahato,

- Ikindi ngombwa ku gukomeza umubano w'ibihugu,

- Ibihugu byunz'ubumwe byiyemeje muli Charte ya l'ONU kuzahora byubaha agaciro k'umuntu wese, yaba umugore yaba umugabo, bese niko bakwiye kwubaha kimwe. Ibyo bihugu byiyemeje kandi kuzaharanira amajyambere mu mibanire m'imibereho y'abantu ku mudendeze,

- Ibihugu byose byunz'ubumwe byarahiliye gufasha umuryango wa l'ONU kwubahirwa hose agaciro n'uburenganzira bishingiye kuri kamere ya buli muntu,

- Kugira ngo ibyo twarahiliye tubishyikire, tugomba no guhuza igitekerezo ku byerekeye ako gaciro n'uburenganzira bya buli muntu,

- Ikoraniro rusange ryamamaze iki Tangazo ryerekeye agaciro ka buli muntu, ligomba kuyobora abaturage b'ibihugu byose uburyo bwo kwitoza umuco wo kwubaha agaciro n'uburenganzira bw'umuntu. Uwo muco niwo amategeko agenga buli gihugu n'atunganywe umubano w'igihugu agomba gushishikarira kwinjira muli byose, ari na nyigisho z'urubyiruko mu mashuri, ari na mu mibirere yose y'abaturage, kugira ngo bese hamwe, ari abatuye mu bihugu muli l'ONU, ndetse n'abatarashyikira ubwigenge, uwo muco aho ari bwo bimiliza imbere.

Article 1.

Abantu bese bavuka aho bakwiye agaciro no kwubahwa kimwe. Bese bavukana ubwenge n'umutima, bagomba kugirirana kivanze kimwe.

Article 2.

Umuntu wese akwiye kwemererwa kwafite agaciro n'uburenganzira bwose bwahamijwe muli iki Tangazo. Nta muntu uzongera gucishwa ku wundi ku mpamvu gusa z'ubwoko, ibara ry'umubili, idini yemera cyanga se ibitekerezo afite muli politiki no mu zindi ngingo, ntawe uzazira igihugu akomokamo, ubworo amavuka cyanga se aho mimerere yindi.

Kandi nta muntu uruta undi, ngo kuko baba bakomoka mu bihugu batashyira. Ari abaturage b'ibihugu byigenga cyanga se bigitwarwa, bikiborwa n'ibindi, bese na abantu kimwe.

Article 3.

Umuntu wese agomba kubaho, gushyira akizana no kutarengana.

Article 4.

Nta muntu ukwiye guhinduka imbohe cyanga umuho. Kugira abantu abajya cyanga se kubacururiza biracye rwose.

Article 5.

Nta muntu ugomba kugirirwa urugomo, kuzira agashinyaguro, kwicwa urupfu rubi.

Article 6.

Aho umuntu aho hose agomba kurengerwa n'amategeko y'igihugu.

Article 7.

Abantu bese na kimwe ku byerekeye amategeko, kandi bese niki agomba kubarengera kimwe, akababura akarengane gacye ukubili n'iki Tangazo, akababura ndetse n'ibishobora byose gutera ako karengane.

Article 8.

Buli muntu afite ububasha bwo kuregera inkiko imigenzereze yose icyiye ku burenganzira yahawe n'amategeko.

Article 9.

Ntawe ushobora gufunga umuntu ku karengane cyanga se kumuka mu gihugu.

Article 10.

Urubanza rw'umuntu wese, mbere yo gucibwa, rugomba kwumvikana ku mugaragaro, nta karengane, abababura bakabona kurukiranura bababura.

Article 11.

Umuntu wese urezwe igicumuro, mu gihe atarabura urubanza rukimuhamya, agomba gufatwa nk'intungane kugeza icyiye ubugiranabi bwe bwemeza n'urukiko kumugaragaro, kandi bamaze kumuka uburyo bwose bwo kwiburana.

Nta muntu ugomba guhanirwa amafuri yigeze gukora, niba mu gihe ayakoze nta tegeko ry'igihugu cyanga ryerekeye umubano w'igihugu, ryari libubujije. Kandi lero nta n'uzajya akibwa igihano kirenze icyari gitegetswe, icyiye akoze akabura agomba guhanirwa.

Article 12.

Ntawe ugomba kwirohera nta mpamvu mu byerekeye imibereho y'umuntu n'iy'abaturage, mu rugo rwe no mu nzandiko ze, cyanga se ngo amusebye. Muli ibyo byose kandi amategeko y'igihugu agomba kubabura umuntu wese akarengane.

Article 13.

Umuntu wese agomba kugenda uko ashaka mu gihugu, no kwihitiramo aho ashaka gutura.

Umuntu wese ashobora kuva mu gihugu abashatse, no kugaruka mu gihugu cye kavukire.

Article 14.

Umuntu wese, icyo atotejwe, ashobora guhungira mu kwakirwa mu bindi bihugu.

Ubuho burenganzira aho ntibwarengera umuntu ukubahiranywe kubera ubugome busanzwe, cyangase imigenzereze ye inyuranye n'amaherezo l'ONU yimiliye imbere.

Article 15.

Buli muntu agomba kwitilirwa igihugu cye kavukire.

Icyo kimenyetso cy'ubuturage ntawe ushobora kukinyagwa ku karengane, aliko umuntu ashobora kwiyakira ubuturage bw'aho yihitiyemo.

Article 16.

Umuhungu n'umukobwa bageze mu kigero cyo kwubaka, bashobora gusezerana uko bashaka. Nta nkomyi ituruka ku bwoko, ku nkomoko cyanga se idini. Mubyerekeye kurongora umugabo n'umugore bahwaniye agaciro, mbere yo gusezerana, igihe bali kumwe ndetse n'iyo batandukanye.

Ntabagomba gushyingirwa batabyiyemereye ubwabo.

Ishingiro ryambere ry'umubano mu bantu ni murugo, amategeko ya leta agomba kururengera.

Article 17.

Umuntu wese afite ububasha bwo kugira icyo yitungira, ukwe kwa yenyine cyanga se afatanije n'abandi.

Ntawe ushobora kunyagwa ikintu yitungiye ku karengane.

Article 18.

Mu bitekerezo by'umuntu, mu bimumunganiye idini, buli muntu agomba gushyira akizana. Nukuvuga ko ashobora guhindura ibitekezo bye n'idini, kubigaragaza mu ruhamwe cyanga ahiherereye, kubyigisha na kubikulikiza, ku mutima no mu mihango ibigaragaza.

Article 19.

Buli muntu akwiye gutekerza no kuvuga akamuli ku mutima. Nukuvuga ko adakwiye kuzira ibitekerezo bye, ko ashobora gushaka, guhabwa no kwamamaza hose uko ashaka ibihuje n'icyo atekereza.

Article 20.

Abantu bashobora guterana na kwiremamo amashyaka mu mahoro.

Nta muntu ukwiye guhatirwa kwinjira mw'ishyaka atabishaka.

Article 21.

Buli muntu afite uburenganzira bwo guhagurukira ibyerekeye ubutegetsi bw'igihugu cye kavukire, ari ukubuyigiramo ubwe, cyanga se kubishinga intumwa zatowe bitalimo agahato.

Mu byo gukorera leta y'igihugu cyabo, abaturage bese bagomba gucishwa mu kigero kimwe.

Ubutegetsi mu gihugu bukomoka ku bushake bw'abaturage. Ubwo bushake bugaragara uko igihe cy'itoro kigarutse. Mw'itoro abaturage bese bakuze bahwaniye ijwe, kandi bitorerwa uwo bashatse nta gahato.

Article 22.

Umuntu wese mu gihugu niko agizwe n'abandi. Ishyamba ry'abaturage n'ubugobokane bw'igihugu bigomba gukiza buli muntu, bikamugeza ku mibereho imukwiye kandi imufasha kujyambere.

Article 23.

Umuntu wese akwiye kubona umulimo yihitiyemo nta gahato. Akawukora mu neza, bitalimo amananiza kandi atikanga kubura amulimo.

Abakora umulimo umwe bese bagomba guhembwa kimwe, nta kubera,

Umukozi wese agomba guhabwa umushahara umutunze we n'abe, kandi akanarengerwa n'amategeko alinda abakozi akarengane,

Umuntu wese ashobora gufatanya n'abandi gushinga syndicats zimurengera.

Article 24.

Buli muntu ukora agomba kurangiza akazi mu masaha akwiye no guhabwa ibiruhuko, kandi iminsi ahawe y'ibiruhuko agomba nayo kuyihemberwa.

Article 25.

Umuntu wese akwiye ikimubeshaho neza, we n'abo mu rugo, cyane cyane mu byerekeye imyambaro ibyo kurya, aho atuye n'ibyo kwivuza, mbese ibya ngombwa byose ngo umuntu ashobore kubaho. Iyo umuntu yabuze akazi, igihe c'indwara cyanga ubumuga, mu bupfakazi no mu zabukuru, mbese iyo umuntu atakigira ikimubeshaho bidaturutse ku bwende bwe, agombwa gutungwa n'integanyo leta yageneye iminsi mibi.

Ababyeyi n'abana bakwiye cyane gufashwa. Kandi abana bese ndetse n'ibinyandaro, bagomba kurengerwa kimwe.

Article 26.

Umuntu wese agomba kurerwa na guhabwa ku busa inyigisho zose z'amashuri yambere. Amashuri y'abanyamyuga agomba gukwira hose. Kandi ababishoboye bese bagomba gufashwa kimwe kujya mu mashuri makuru.

Imilerere n'yo igomba kugeza abantu ku bugabo buhamye kubongeramo icyubahiro cy'agaciro ka buli muntu n'ibyo afitiye uburenganzira byose. Imilerere niyo izatera imbaga z'amoko anyuranye, nako ibihugu byose, kwumvikana no kubana bitanduranya nibwo buryo bwo gufatanya na l'ONU gukwiza amahoro hose.

Ababyeyi bafite uburenganzira bwo gutoraniliza abana babo imilerere ibakwiye.

Article 27.

Umuntu wese akwiye uko ashaka mu gitaramo cyogeza ubutore n'umuco w'igihugu, akwiye kwizihiza ibinezereje byose no guharanira amajyambere n'ibyiza byose ubuhanga butuma dushyikira.

Abahanga bahimbye ikintu gishya cyanga se abanditsi b'ibitabo, bishobora kubaviramo inyungu y'ikiguzi cya byo cyanga se y'agaciro bibahesha, nabyo bikarengerwa n'amategeko y'igihugu.

Article 28.

Ibyemejwe byose muli ili Tangazo bigomba amahoro mu baturage, ndetse no mu mibanire y'igihugu, kugira ngo bishobore kugilira umuntu wese akamara kahageze.

Article 29.

Umuntu nawe agomba kumenya agaciro k'urugaga rw'abo atuyemo, kuko narwo rumufasha kwigeza ku bugabo buhamye.

Mu burenganzira bwe bwose n'agaciro afite buli muntu agomba kugarukira ku rubibi yashingiye n'amategeko y'igihugu, kugira ngo n'abandi bagere ku gaciro kabo n'uburenganzira bwabo, mu neza n'ituze vy'ingaga y'abadasumbana.

Ibyo byose byahamijwe ntawe ushobora kubyigarulira ku buryo buciye ukubili n'amaherzo l'ONU yimiliye imbere.

Article 30.

Mu magambo yose y'ili Tangazo, nta Leta, nta ngaga, nta n'umuntu ushobora kwibwira ko hali ilimuga ububasha bwatuma atambuka ku byemejweho uburenganzira muli ili Tangazo.